

XXIV Міжнародна науково-практична конференція «Modern technologies and innovations as new tools for the development of science»

Секція – «Філологія»

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИМ СТУДЕНТАМ**

Литвин Олена Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і історії

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

elenasavvich@gmail.com

В умовах глобалізації та активізації міжнародного освітнього співробітництва особливого значення набуває викладання української мови як іноземної. Збільшення кількості іноземних студентів у вітчизняних закладах вищої освіти зумовлює потребу вдосконалювати методики навчання з урахуванням національно-культурних, мовних та психологічних особливостей здобувачів. Помітною групою серед них є студенти з Азербайджану, які натрапляють на значні труднощі через типологічні відмінності між українською та рідною мовами. У зв'язку з цим важливого значення набуває впровадження сучасних технологій навчання, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу, формування комунікативної компетентності та швидку адаптацію студентів до україномовного середовища.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку інноваційних методів викладання української мови як іноземної, які б забезпечували якісне засвоєння матеріалу, розвиток мовленнєвих навичок та підвищення мотивації студентів до навчання. Використання цифрових освітніх платформ, інтерактивних технологій, мультимедійних засобів і комунікативно орієнтованих методик сприяє оптимізації навчального процесу та створює умови для активної мовленнєвої практики іноземних студентів.

Проблема викладання української мови як іноземної стала предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних мовознавців і лінгводидактів. Теоретичні та методичні аспекти навчання іноземних студентів висвітлено в працях науковців, присвячених питанням комунікативного підходу, міжкультурної комунікації, інтерактивного навчання та застосування цифрових технологій. Окрему увагу дослідники приділяють проблемам мовної інтерференції, формуванню лексичних і граматичних навичок, а також адаптації іноземних студентів до україномовного освітнього простору. Водночас питання використання сучасних технологій навчання саме в азербайджанській аудиторії потребує подальшого наукового осмислення та практичного опрацювання.

Мета статті полягає в аналізі сучасних технологій викладання української мови як іноземної азербайджанським студентам, визначенні їхньої ефективності у формуванні комунікативної компетентності та окресленні перспектив використання інноваційних методів у процесі навчання.

Українська мова як іноземна є окремим напрямом сучасної лінгводидактики, що охоплює систему навчання української мови осіб, для яких вона не є рідною. Основною метою викладання є формування в іноземних студентів комунікативної компетентності, тобто здатності ефективно використовувати мовні засоби у різних сферах спілкування. Навчання української мови як іноземної передбачає не лише засвоєння граматичних норм, лексики та фонетики, а й ознайомлення студентів із культурою, традиціями та особливостями мовленнєвої поведінки українців. У сучасній методиці викладання особлива увага приділяється комунікативному підходу, який орієнтує освітній процес на практичне використання мови у реальних ситуаціях спілкування. Наукові погляди провідних лінгводидактів підтверджують, що «основою успішної адаптації іноземного студента є випереджувальний розвиток усного мовлення через моделювання реальних життєвих ситуацій» [3, с. 18].

Викладання української мови іноземній аудиторії має низку особливостей, пов'язаних із різним рівнем попередньої підготовки, соціокультурними відмінностями та специфікою сприйняття нового матеріалу. Одним із головних завдань викладача є створення сприятливого іншомовного середовища, що стимулює активний розвиток навичок аудіювання, говоріння, читання та письма. У процесі роботи необхідно враховувати принципи доступності, наступності та системності подання інформації. Значну роль відіграє впровадження інтерактивних методів, мультимедійних технологій, рольових ігор, ситуативних вправ та цифрових ресурсів, які підвищують мотивацію студентів до навчання.

Особливістю навчання іноземних студентів є також проблема мовної інтерференції, коли норми рідної мови впливають на засвоєння іноземної. Це виявляється у фонетичних, граматичних і лексичних помилках під час комунікації. Дослідниця Н. О. Бойко зазначає, що «міжмовна інтерференція зумовлює виникнення типових девіацій на всіх лінгвістичних рівнях через стійке перенесення навичок рідної мови на цільову» [1, с. 113]. Саме тому особливої ваги набуває добір ефективних лінгводидактичних методик, спрямованих на подолання цих труднощів та формування стійких комунікативних навичок.

Специфіка азербайджаномовної аудиторії визначається типологічними відмінностями між українською та азербайджанською мовами. Азербайджанська мова належить до тюркської групи, тоді як українська – до слов'янської, що зумовлює значні розбіжності у фонетичній, граматичній та лексичній системах. Для азербайджанських студентів труднощі становить засвоєння категорії роду, системи відмінювання, уживання прийменників, а також української фонетики, зокрема вимови м'яких приголосних та специфічних звуків. Окреслюючи дидактичні підходи до подолання міжмовних бар'єрів, Г. Швидка наголошує: «Урахування типологічних розбіжностей між рідною та цільовою мовами дає змогу викладачеві спрогнозувати зони потенційної інтерференції та вчасно розробити систему коригувальних вправ» [5, с. 112].

Крім мовних труднощів, важливим аспектом є культурна адаптація студентів до україномовного освітнього середовища. Азербайджанські студенти часто потребують додаткової підтримки у процесі міжкультурної комунікації, оскільки мовне навчання тісно пов'язане з пізнанням національної культури, традицій та соціальних норм країни навчання. Саме тому сучасні технології викладання української мови мають бути спрямовані не лише на формування мовних компетентностей, а й на розвиток міжкультурної взаємодії та комунікативної активності студентів. О. Литвин зазначає, що застосування інноваційного цифрового інструментарію є базовою умовою для подолання міжмовних бар'єрів та інтенсифікації процесу мовної адаптації при викладанні української мови іноземним студентам [2, с. 165].

Урахування психолінгвістичних особливостей азербайджаномовної аудиторії дає змогу підвищити ефективність навчального процесу та створити умови для успішного опанування української мови як засобу професійного й повсякденного спілкування.

Сучасний розвиток освітнього простору зумовлює необхідність використання інноваційних технологій у процесі викладання української мови як іноземної. Особливої актуальності це набуває під час роботи з азербайджанськими студентами, оскільки ефективно опанування української мови потребує поєднання традиційних методик із сучасними цифровими та інтерактивними засобами навчання. Застосування новітніх технологій сприяє підвищенню мотивації студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності та розвитку комунікативних умінь. Інтеграція інтерактивного контенту знижує психологічну напругу та підвищує ефективність засвоєння фонетичних і граматичних структур [2, с. 168–169].

Одним із найефективніших складників сучасного освітнього процесу є інтерактивні методи, що передбачають активну взаємодію між викладачем і студентами. Інтерактивне навчання орієнтоване на залучення студентів до мовленнєвої діяльності через дискусії, рольові ігри, моделювання комунікативних ситуацій, роботу в парах і групах. Такі методи сприяють подоланню мовного бар'єра, формуванню навичок спонтанного мовлення та розвитку критичного мислення. Для азербайджанських студентів особливо важливими є ситуативні вправи, які допомагають адаптуватися до повсякденного спілкування українською мовою в освітньому та соціальному середовищах.

Важливе місце у викладанні української мови як іноземної посідає комунікативний підхід, який ґрунтується на практичному використанні мови в реальних ситуаціях спілкування. Основною метою такого підходу є формування комунікативної компетентності студентів, тобто здатності ефективно взаємодіяти українською мовою в різних сферах життя. Комунікативний підхід передбачає використання автентичних текстів, діалогів, мовленнєвих ситуацій та інтерактивних завдань, що максимально наближені до реального спілкування. Під час роботи з азербайджанськими студентами особлива увага приділяється розвитку навичок усного мовлення, аудіювання та правильної вимови українських звуків.

Сучасний освітній процес неможливо уявити без використання цифрових освітніх платформ та онлайн-ресурсів. Цифрові технології дають змогу організувати дистанційне та змішане навчання, забезпечують доступ до навчальних матеріалів і створюють умови для індивідуалізації освітнього процесу. У викладанні української мови як іноземної активно використовуються онлайн-платформи, мобільні застосунки, інтерактивні тести, електронні словники та відеоконференції. Такі ресурси допомагають студентам самостійно опрацьовувати матеріал, удосконалювати лексичні й граматичні навички, а також здійснювати контроль за власними навчальними досягненнями.

Для азербайджанських студентів цифрові ресурси є особливо корисними, оскільки дають змогу поєднувати текстову, аудіо та візуальну інформацію, що полегшує сприйняття нового мовного матеріалу. Використання онлайн-платформ сприяє розвитку самостійності студентів, підвищує рівень їхньої навчальної мотивації та забезпечує можливість постійної мовної практики поза аудиторією.

Ефективним засобом навчання української мови є також мультимедійні технології, які поєднують текст, звук, відео, графіку та анімацію. Мультимедійні презентації, навчальні відеоматеріали, аудіозаписи й інтерактивні вправи допомагають зробити навчальний процес більш наочним і доступним для іноземних студентів. Використання відеофрагментів українською мовою сприяє розвитку навичок аудіювання, ознайомленню з особливостями української культури та формуванню правильної вимови.

Застосування мультимедійних технологій дає змогу активізувати увагу студентів, підвищити рівень засвоєння матеріалу та створити позитивну мотивацію до навчання. Особливо ефективним є поєднання мультимедійних засобів із комунікативними та інтерактивними методами, що забезпечує комплексний розвиток мовленнєвих компетентностей азербайджанських студентів.

Сучасні технології викладання української мови як іноземної сприяють удосконаленню освітнього процесу, формуванню комунікативних навичок та підвищенню ефективності навчання азербайджанських студентів. Інтеграція інтерактивних методів, цифрових платформ і мультимедійних технологій створює сприятливі умови для успішного опанування української мови та адаптації студентів до україномовного середовища.

Процес вивчення української мови як іноземної азербайджанськими студентами супроводжується низкою труднощів, зумовлених мовними, психологічними та культурними чинниками. Однією з основних проблем є значні типологічні відмінності між українською та азербайджанською мовами, які впливають на сприйняття, засвоєння та практичне використання мовного матеріалу. У зв'язку з цим викладачеві необхідно враховувати специфіку рідної мови студентів і добирати ефективні методи навчання, спрямовані на подолання мовних труднощів та формування стійких комунікативних навичок.

Однією з найпоширеніших проблем у процесі навчання є мовна інтерференція. Це явище виникає тоді, коли особливості рідної мови переносяться на іноземну, що призводить до помилок у вимові, граматиці,

лексиці та побудові речень. Для азербайджанських студентів характерним є перенесення структур рідної мови на українське мовлення, оскільки азербайджанська мова суттєво відрізняється від української за граматичною будовою та фонетичною системою. Інтерференція особливо виявляється у неправильному використанні відмінкових форм, порядку слів у реченні, уживанні прийменників та узгодженні слів.

Значні труднощі виникають також у процесі опанування української фонетики. Українська мова має низку звуків, відсутніх в азербайджанській мові, що ускладнює їхню правильну вимову. Особливі труднощі для студентів становлять м'які приголосні, шиплячі звуки, а також розрізнення голосних звуків. Неправильна артикуляція часто призводить до фонетичних помилок і впливає на рівень розуміння мовлення співрозмовниками. Для подолання цих труднощів важливим є систематичне використання фонетичних вправ, аудіоматеріалів та вправ на розвиток слухового сприйняття.

Грамматичні труднощі пов'язані насамперед із відмінковою системою української мови, категорією роду, дієвідмінюванням та особливостями синтаксичної будови речень. В азербайджанській мові відсутня категорія граматичного роду, тому студентам складно правильно узгоджувати прикметники, займенники й дієслова з іменниками. Значні труднощі викликає також засвоєння системи відмінювання, уживання кличного відмінка та правильне використання прийменникових конструкцій. Через відмінності у граматичній структурі двох мов студенти нерідко припускаються помилок у побудові речень та використанні часових форм дієслів.

Окрім мовних труднощів, важливою проблемою є культурно-комунікативні бар'єри, які виникають у процесі адаптації студентів до нового мовного та соціокультурного середовища. Мовне навчання нерозривно пов'язане з ознайомленням із культурою, традиціями, нормами поведінки та особливостями комунікації в українському суспільстві. Азербайджанські студенти можуть відчувати труднощі у сприйнятті окремих мовленнєвих формул, етикетних норм та особливостей міжособистісного спілкування.

Культурно-комунікативні бар'єри також виявляються у недостатньому рівні мовної практики поза аудиторією, психологічній невпевненості студентів та страху припуститися помилки під час спілкування українською мовою. У таких умовах важливого значення набуває створення сприятливої атмосфери навчання, яка стимулює активну мовленнєву діяльність і сприяє подоланню психологічних бар'єрів.

Для успішного подолання зазначених труднощів доцільно використовувати комунікативно орієнтовані методики, інтерактивні технології, мультимедійні засоби навчання та вправи, спрямовані на розвиток міжкультурної компетентності. Комплексний підхід до організації освітнього процесу сприятиме ефективному засвоєнню української мови азербайджанськими студентами та успішній адаптації до україномовного середовища.

Сучасний процес викладання української мови як іноземної передбачає активне впровадження інноваційних технологій, які сприяють підвищенню

ефективності навчання та розвитку комунікативної компетентності іноземних студентів. Для азербайджанських студентів використання цифрових ресурсів і мультимедійних засобів є особливо важливим, оскільки поєднання візуальної, аудіальної та текстової інформації полегшує сприйняття нового мовного матеріалу й сприяє швидшій адаптації до україномовного середовища.

Одним із найбільш доступних та ефективних засобів навчання є мобільні застосунки, які забезпечують можливість постійної мовної практики незалежно від місця та часу. Як зазначає дослідниця О. Трофименко, «інтеграція мультимедійних засобів у процес навчання української мови як іноземної не лише інтенсифікує сприйняття інформації, а й створює автентичне лінгвокультурне середовище, необхідне для формування іншомовної комунікативної компетентції» [4, с. 45]. Використання мобільних технологій дає змогу студентам удосконалювати навички читання, письма, аудіювання та говоріння в зручному для них форматі. Мобільні застосунки містять інтерактивні вправи, електронні словники, тести, аудіоматеріали та завдання для самоконтролю, що сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів.

Особливу ефективність мобільні застосунки демонструють під час вивчення лексики та граматики української мови. Завдяки регулярному повторенню слів, виконанню інтерактивних завдань і застосуванню елементів гейміфікації студенти краще засвоюють новий матеріал та підвищують мотивацію до навчання. Для азербайджанських студентів важливою перевагою мобільних технологій є можливість індивідуалізації навчання, оскільки кожен студент може працювати у власному темпі та повторювати складні теми необмежену кількість разів.

Практика використання мобільних застосунків у процесі викладання української мови як іноземної свідчить про те, що цифрові технології сприяють розвитку самостійності студентів, формують навички самоосвіти та забезпечують безперервність навчального процесу. Крім того, застосування мобільних платформ створює умови для інтерактивної взаємодії між викладачем і студентами, зокрема через онлайн-тестування, обмін навчальними матеріалами та виконання спільних завдань.

Важливу роль у навчанні української мови як іноземної відіграють відео та аудіоматеріали, які забезпечують формування навичок аудіювання та правильної вимови. Використання автентичних аудіозаписів, діалогів, фрагментів фільмів, телепередач і навчальних відео сприяє ознайомленню студентів із живим українським мовленням, особливостями інтонації, темпу мовлення та мовленнєвого етикету.

Для азербайджанських студентів аудіоматеріали є ефективним засобом подолання фонетичних труднощів, оскільки вони допомагають розвивати слухове сприйняття та вдосконалювати артикуляційні навички. Регулярне прослуховування українського мовлення сприяє кращому розумінню мови на слух, формуванню правильної вимови та розширенню словникового запасу.

Відеоматеріали водночас поєднують мовну та візуальну інформацію, що робить навчальний процес більш наочним і доступним. Перегляд навчальних відео, презентацій, інтерв'ю та культурологічних програм допомагає студентам

не лише засвоювати мовний матеріал, а й знайомитися з українською культурою, традиціями та особливостями повсякденного спілкування. Візуальний супровід полегшує розуміння змісту повідомлення та сприяє кращому запам'ятовуванню нових слів і мовленнєвих конструкцій.

Ефективність використання відео та аудіоматеріалів значно зростає у поєднанні з інтерактивними методами навчання. Після перегляду або прослуховування матеріалів студенти можуть виконувати комунікативні завдання, брати участь у дискусіях, складати діалоги чи відповідати на запитання. Такий підхід активізує мовленнєву діяльність студентів і створює умови для практичного застосування української мови.

Отже, використання мобільних застосунків, відео та аудіоматеріалів є важливим складником сучасного викладання української мови як іноземної.

Інноваційні технології сприяють підвищенню мотивації студентів, забезпечують інтерактивність навчального процесу та створюють сприятливі умови для формування комунікативної компетентності азербайджанських здобувачів.

За результатами проведеного аналізу сучасних технологій викладання української мови як іноземної азербайджанським студентам встановлено, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від комплексного використання інноваційних методів навчання. Зокрема, доведено, що інтерактивні методи, комунікативний підхід, цифрові освітні платформи, мультимедійні засоби, а також мобільні застосунки, відео та аудіоматеріали суттєво підвищують рівень засвоєння мовного матеріалу та сприяють формуванню комунікативної компетентності студентів.

Основні результати дослідження свідчать про те, що використання сучасних технологій навчання дає змогу оптимізувати освітній процес, підвищити мотивацію здобувачів освіти та забезпечити активну мовленнєву практику. Встановлено, що для азербайджанських студентів особливо ефективними є інтерактивні форми роботи, які сприяють подоланню мовного бар'єра та розвитку навичок усного мовлення. Крім того, цифрові ресурси та мультимедійні технології забезпечують індивідуалізацію навчання, що є важливим фактором успішного опанування української мови як іноземної.

Окремо зазначено, що вагомий вплив на процес навчання мають мовна інтерференція, фонетичні та граматичні труднощі, а також культурно-комунікативні бар'єри. Подолання цих труднощів можливе за умови системного застосування інноваційних технологій у поєднанні з комунікативно орієнтованими методиками викладання.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у більш глибокому вивченні ефективності окремих цифрових інструментів у процесі навчання української мови як іноземної, розробці спеціалізованих методичних матеріалів для азербайджанської аудиторії, а також у дослідженні психолінгвістичних особливостей засвоєння української мови студентами тюркської мовної групи. Важливим напрямом подальших досліджень є також удосконалення моделей змішаного та дистанційного навчання з урахуванням сучасних освітніх тенденцій і потреб іноземних здобувачів освіти.

Список літератури

1. Бойко Н. О. Особливості міжмовної інтерференції в процесі навчання української мови іноземних студентів / Н. О. Бойко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. — 2014. — Вип. 45. — С. 112–115.
2. Литвин О. О. Проблеми викладання української мови як іноземної турецьким студентам // The 7th International scientific and practical conference «Digital transformation of society: opportunities and challenges» : proceedings of the conference (February 17–20, 2026, Milan, Italy). Milan : International Science Group, 2026. P. – 163 – 172
3. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов та культур у вищій школі / С. Ю. Ніколаєва. — Київ : Ленвіт, 2014. — 312 с.
4. Трофименко О. М. Мультимедійні технології у викладанні української мови як іноземної / О. М. Трофименко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. — 2014. — Вип. 9. — С. 42–49.
5. Швидка Г. О. Проблеми інтерференції у практиці викладання української мови іноземним студентам / Г. О. Швидка // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО. — 2015. — № 31. — С. 110–115.